

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра теорії та історії держави і права**

Онищук І. І.

ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ ТА НОРМОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

**Методичні вказівки для виконання самостійної
роботи здобувачів вищої освіти
заочної форми навчання**

**Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Освітня програма Право
Спеціальність 081 Право
Галузь знань 08 Право**

м. Івано-Франківськ – 2023

УДК 340(075.8)

Схвалено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 30 серпня 2023 року).

Затверджено на засіданні Науково-методичної ради Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 2 від 19 вересня 2023 року).

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 2 від 21 вересня 2023 року)

Рецензенти:

Шутак І. Д. – член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор кафедри права та публічного управління ЗВО Університет Короля Данила, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Сворак С. Д. – професор кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, доктор історичних наук, професор.

Розробник:

Онищук І. І. Методичні вказівки для виконання самостійної роботи здобувачів вищої освіти заочної форми навчання спеціальності 081 з навчальної дисципліни «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні». Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 19 с.

Методичні вказівки розроблені на основі Навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти (кваліфікація: магістр права) з галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право Освітньо-професійної програми «Право», затвердженої Вченою радою Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника 24 червня 2021 року і призначені для виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні».

Подано загальні та методичні вказівки для виконання самостійної роботи, питання для самостійного опрацювання, перелік рекомендованої літератури.

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти, аспірантів, науковців, викладачів.

© Онищук І. І., 2023

© Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника, 2023

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні» покликана підготувати майбутніх юристів до практичної діяльності. Юристи та управлінці мають справу із законодавчими актами.

На сьогодні практично всі юристи до певної міри беруть участь у підготовці проєктів різних нормативно-правових актів, починаючи від законів держави і закінчуючи локальними актами нормотворчості. При цьому ефективне здійснення законотворчості та нормотворчої діяльності неможливе без системи теоретичних знань про нормотворчість, її суб'єктів та результатів, а також про прийоми, методи нормотворчої техніки підготовки різних видів нормативно-правових актів.

У результаті вивчення даного курсу здобувачі вищої освіти мають знати особливості різних видів нормотворчості в Україні, основні прийоми, методи нормотворчої техніки, а також зміст основних нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання нормотворчої діяльності, та вміти використовувати теоретичні знання.

Знання та правильне застосування засобів, правил і прийомів нормотворчої техніки дозволяє створювати грамотні, якісно оформлені нормативно-правові та індивідуальні акти, що є незамінним атрибутом сучасної професійної діяльності юриста.

Актуальність вивчення нормотворчої техніки обумовлена тим, що вона як цілісний, соціально-правовий інститут, як практичний метод створення та розвитку права об'єктивно необхідна людському суспільству. Бувши засобом створення й удосконалення права, юридична техніка супроводжує його на всіх етапах розвитку, відображаючи національні та історичні особливості.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Модуль I. Загальнотеоретичні аспекти законотворчості та нормотворчого процесу в Україні.

Модуль II. Прикладні аспекти законотворчості та нормотворчого процесу в Україні.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою вивчення дисципліни «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні» є оволодіння здобувачами вищої освіти теоретичними знаннями про законотворчість та нормотворчий процес як окремий вид юридичної діяльності, з використанням попередньо набутих знань з теорії держави і права, та опанування практичними навичками розробки проєктів різних видів нормативно-правових актів.

2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни, які мають вирішуватися вивченням даної дисципліни, є з'ясування місця нормотворчої діяльності серед інших явищ суспільного життя; визначення поняття, суб'єктів, результату, принципів, функцій нормотворчої діяльності; розкриття поняття нормотворчої техніки, особливостей її застосування до окремих видів нормативно-правових актів; характеристика різних видів нормотворчої діяльності в сучасних умовах України.

3. Предметом навчальної дисципліни «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні» виступає комплекс теоретичних і прикладних питань вироблення юридичних норм у формі правових положень нормативно-правових актів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

Пропоновані методичні вказівки для виконання самостійної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання розроблені для полегшення роботи з навчальним матеріалом і найбільш раціональної організації самостійної роботи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ І НОРМОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ»

1. Загальні теоретичні положення законодавчого процесу в Україні. (2 год).
2. Поняття та особливості правотворчості та законодавчого процесу в Україні. (2 год).
3. Конституційна основа законодавчого процесу в Україні. (2 год).
4. Процедура перетворення ідеї закону на сам закон. (2 год).
5. Основні прийоми й засоби нормотворчої техніки. (2 год.).
6. Технології законотворчості. (2 год.).
7. Суб'єкти законодавчої ініціативи в Україні. Інститут законодавчої ініціативи. (2 год).
8. Погоджувальна рада Парламенту як орган координації законодавчого процесу. (2 год).
9. Правова природа тимчасових слідчих комісій та їх діяльність. (2 год).
10. Склад Погоджувальної ради. Форма та принципи діяльності Погоджувальної ради. (2 год).
11. Повноваження депутатських фракцій. Формування коаліції. (2 год).
12. Підготовка та організація розгляду питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. (2 год).
13. Аналіз політичного і правового значення діяльності Підготовчої депутатської групи. (2 год).
14. Обговорення проєктів законодавчих та інших нормативних актів на пленарних засіданнях Верховної Ради України. (2 год).
15. Поступовість, поетапність та обов'язковість розгляду всіх питань, включених до порядку денного сесії. (2 год).
16. Всенародне обговорення пропозиції і зауваження до законопроєкту про внесення змін до Конституції. (2 год).
17. Процедура обговорення питання про внесення змін до Конституції. Висновок Конституційного Суду України щодо законопроєкту. (2 год).
18. Залучення наукових установ та професіоналів-юристів до експертизи законопроєкту. (2 год).

19. Процедура повного обговорення на пленарному засіданні. (2 год).
20. Процедура скороченого обговорення. Етапи скороченої процедури. (2 год).
21. Порядок направлення прийнятих законів Президенту України. Терміни візування та реєстрації закону. (2 год).
22. Опублікування, зберігання законів, постанов та інших актів, прийнятих Верховною Радою України. (2 год).
23. Розгляд питань законодавчого процесу, пов'язаних із депутатськими запитами та зверненнями. (2 год).
24. Характеристика стану законодавства України на сучасному етапі. (2 год).
25. Порядок та умови набрання чинності міжнародним договором. (2 год).
26. Процедура затвердження міжнародних договорів України. Особливості процедури денонсації Верховною Радою міжнародних договорів України. (2 год.).
27. Контрольні повноваження комітетів та депутатських комісій Верховної Ради України. (2 год).
28. Парламентський контроль за виконанням законів як вид державного контролю в Україні. (2 год).
29. Форми юридичного парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади. (2 год).
30. Підготовка проектів актів Кабінету Міністрів. (2 год.).
31. Процедура підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України. (2 год.).
32. Головний розробник проектів актів Кабінету Міністрів України, розробник та зацікавлені органи. (2 год.).
33. Процедура погодження проекту акта Кабінету Міністрів України. (2 год.).
34. Цифрова експертиза проекту акта Кабінету Міністрів України. (2 год.).
35. Засади, методи та етапи здійснення моніторингової експертизи нормативно-правових актів. (2 год.).
36. Моніторингова експертиза концепцій нормативно-правових актів. (2 год.).
37. Моніторингова експертиза проектів нормативно-правових актів. (2 год.).

38. Моніторингова експертиза нормативно-правових актів на наявність корупційних чинників.

39. Моніторингове спостереження, аналіз, синтез та оцінювання соціологічної інформації. (2 год.).

40. Моніторингове прогнозування розвитку законодавства та ефективності його застосування. (2 год.).

41. Моніторинговий збір та узагальнення типових правотворчих «помилко» і недоліків. (2 год.).

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання самостійної роботи слугує здобувачам вищої освіти з метою якнайкраще засвоїти матеріал навчальної дисципліни «Законотворчість і нормотворчий процес в Україні». Самостійна робота полягає у вивченні проблемних питань, у тому числі й шляхом виконання завдань практичного характеру. Для успішного виконання самостійної роботи рекомендовано:

1) мати зошит для виконання самостійної роботи, у якому опрацьовувати тему заняття;

2) виписувати в зошити основні терміни – і наукові, і зафіксовані в чинних та у тих, що втратили чинність, нормативно-правових актах; аналізувати ці поняття;

3) використовувати рекомендовану літературу, а також інші джерела, не наведені в списку рекомендованих до вивчення;

4) самостійно визначати спірні для юридичної науки і практики ознаки понять, сформульовані вченими або ті, які містяться в чинних нормативно-правових актах, виявляти прогалини та колізії в правовому регулюванні;

5) фіксувати питання, що викликають труднощі.

У процесі здійснення самостійної роботи рекомендовано вивчати бібліотечні фонди для виявлення нових джерел наукового характеру з юридичної техніки, відстежувати опублікування нормативно-правових актів, щоб здійснювати високоякісний аналіз на предмет використання засобів і прийомів нормотворчої техніки.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

У рамках самостійної роботи здобувачам вищої освіти
рекомендується:

1. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми.
2. Підготовка презентацій з визначених питань.
3. Підготовка матеріалів власних досліджень до участі в науковій конференції.
4. Участь у роботі правничого наукового гуртка або дискусійного клубу (підготовка доповіді, участь у дебатах, оформлення стінгазети).
5. Підготовка публікації в наукових виданнях.
6. Оформлення сценарного плану дидактичної гри.

Однією із форм індивідуальної творчої роботи є написання та захист реферату.

Робота над рефератом складається із наступних етапів: вибір теми на основі тематики, затвердженої кафедрою; накопичення інформаційного матеріалу; підготовка та написання реферату; захист реферату.

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план;
- короткий вступ;
- виклад основного змісту теми; – висновки;
- список використаної літератури.

План – це логічна основа реферату, від нього залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин реферату. Розробка плану розпочинається з ознайомлення з відповідною літературою, на основі якої складається попередній план з 2-3 пунктів. План не слід занадто деталізувати – в ньому даються основні, центральні питання теми у логічній послідовності. Доцільно попередньо складений план реферату узгодити на консультації із викладачем.

Маючи попередній план, необхідно звернутися до бібліографії. Суттєву допомогу в ознайомленні із бібліографією можуть надати бібліотечні каталоги (алфавітний, систематичний, предметний), довідкова література (енциклопедії, словники, статистичні збірники), наукова та періодична література (монографії, журнали, газети).

Основному тексту в рефераті передуює вступ. У ньому необхідно показати значення, актуальність проблеми, яка розглядається,

обґрунтувати вибір теми, сформулювати основну мету, яка буде розкрита в рефераті.

В основній частині роботи велику увагу слід приділити глибокому теоретичному аналізу як теми в цілому, так і окремих її питань, правильно ув'язати теоретичні положення із практикою, розкрити матеріал у відповідності зі складеним планом.

Виклад основних питань завершується короткими висновками, де узагальнюються найважливіші положення, розглянуті в рефераті.

Реферат повинен бути написаний грамотно, без помилок, повторів, скорочень.

Важливе значення має правильне оформлення реферату. На титульному аркуші необхідно вказати назву вищого навчального закладу, факультету, реферату, групу, своє прізвище та ініціали, прізвище керівника. На наступному аркуші наводиться план реферату із наведенням сторінок відповідних розділів.

Зазначені у тексті цитати повинні відповідати посиланням на джерела, з яких вони наведені та оформлені таким чином: перша цифра – номер джерела за списком використаної літератури, а друга вказує на номер сторінки. Текст реферату повинен бути набраний на комп'ютері з одного боку аркушу формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 14, поля: верхнє та нижнє – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм, 1,5 інтервал. Кожний розділ плану розпочинається з нової сторінки. Сторінки повинні бути пронумеровані у правому верхньому куті. Обсяг реферату 12-15 сторінок.

У кінці реферату наводиться список використаної літератури (8-10 джерел), розташованої в алфавітному порядку за прізвищем автора, з наведенням назви праці (статті), видавництва, року видання та загальної кількості сторінок по кожному літературному джерелу.

Підготовлений реферат захищається на семінарському або індивідуальному занятті. Аргументом для підготовки до захисту реферату є позитивна рецензія наукового керівника, в іншому випадку його необхідно доопрацювати відповідно до наданих в ній рекомендацій. Реферат не допускається до захисту, якщо текст реферату є компіляцією тексту підручника; основні питання не розкрито або викладено фрагментарно; текст містить помилки; реферат оформлено неправильно.

Підготовка до захисту реферату включає усунення недоліків та помилок, вказаних у рецензії та складання короткого резюме реферату (визначення важливих понять, фактів, формулювання висновків).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Артеменко В. Проектування нормативно-правових актів: навч. посіб. Київ: Фонд «Європа XXI», 2007. 256 с.
2. Бержерон Р. Правила нормопроектування. Оттава: М-ство юстиції Канади, 1999. 60 с. URL: apitu.org.ua/system/files/bergeron.doc 66.
3. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Х., 2004. 20 с.
4. Биля-Сабадаш І. О. Мовностилістичні правила вираження змісту нормативних правових актів. Форум права. 2009. № 1. С. 35–42. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_1_8.pdf
5. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні / О. В. Богачова, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко. К. : Реферат. 2006. 424 с.
6. Верховенство права. Доповідь Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) / пер. на укр. С. Головатий. Право України. 2011. №10. С. 168–184.
7. Гончаров В. В. Динамічне тлумачення юридичних норм. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Нац. акад. правових наук України. Серія І: Дослідження та реферати / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Львів: СПОЛОМ, 2013. Вип. 27. 252 с.
8. Дзейко Ж. О. Проблеми формулювання правил і засобів законодавчої техніки в Регламенті Верховної Ради України та шляхи їх вирішення. *Держава і право*. 2006. № 34. С. 24–28.
9. Дзейко Ж. О. Структура закону. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. № 4. С. 9–18.
10. Дудаш Т. І. Праворозуміння: герменевтичне дослідження: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2008. 16 с.
11. Заболотна Н. Я. Вимоги до техніки творення нормативно-правових договорів: загальна характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Збірник наукових праць. Львів, 2016. № 837. С. 192–197.

12. Завгородній В. А. Вплив практики європейського суду з прав людини на правоінтерпретаційну діяльність в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 1 (63). С. 11–16.
13. Загальна теорія права: підруч. / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
14. Загальна теорія права: підруч. / О. В. Петришин та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
15. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
16. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права: Академічний курс. Підручник. К. : Юрінком Інтер, 2006. 253 с.
17. Занковский С. С. О методологии в диссертационных исследованиях. *Предпринимательское право*. № 2. 2011. С. 2–5.
18. Иеринг Р. Дух римского права на различных ступенях его развития. Ч.1. М.: Книга по Требованию, 2012. 320 с.
19. Иеринг Р. Юридическая техника. М.: Статут, 2008. 231 с.
20. Камінська І. В. Доктрина методів тлумачення норм права, сформована у практиці Суду ЄС. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 51–64. DOI: 10.21564/2414-990X.154.238535
21. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
22. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 528 с.
23. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015. 488 с.
24. Косович В. М. Правотворчі помилки – як наслідок помилок у правотворчій техніці. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матер. XV регіональної наук.-практ. конф. (м. Львів, 4–5 лютого 2009 р.); Юрид. факультет Львів. нац. університету ім. І. Франка. Львів, 2009. С. 14–17.
25. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: моногр. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2015. 568 с.
26. Косцова І. П. Системне тлумачення норм права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Івано-Франківськ: ІФУП, 2017. 20 с.

27. Кувітанова Ю. І. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України: загальнотеоретична характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 285 с.

28. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. К.: «Дрім Арт», 2013. 224 с.

29. Лаврусь С. Ю. Реализация принципов права в юридической практике: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12 00.01. Волгоград, 2005. 30 с.

30. Лановенко К. С. Тлумачення та конкретизація оцінних понять в кримінальному законодавстві: сутність та розмежування понять. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. №1. С. 1–6.

31. Лахмостова А. І. Структурні особливості англійських та німецьких складних термінів та їх переклад (на матеріалі текстів юридичної тематики). Дніпро, 2018. 69 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168412244.pdf>

32. Лейба О. А. Полісемія як дефект кримінального процесуального законодавства. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 213–222.

33. Лозинська І. В. Правовий закон і стандарти правотворчості правової держави. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. №1. 2011. С. 37–46.

34. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Вид-во права людини», 2015. 280 с.

35. Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Нормопроектувальна техніка та державна реєстрація нормативно-правових актів» (освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр», спеціальність 8.03040101 «Правознавство») / уклад.: С. Г. Серьогіна, П. М. Любченко, І. І. Бодрова та ін. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013 35 с.

36. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення : моногр. / О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. Г. Барабаш, Я. О. Берназюк та ін. К.: НАДУ, 2011. 344 с.

37. Новітнє вчення про тлумачення правових актів: навч. посіб. з курсу тлумачення прав. актів для суддів, що проходять підвищ. кваліфікації і канд. на посади суддів, що проходять спеціальну

підготовку / В. Г. Ротань, І. Л. Самсін, А. Г. Ярема та ін.; за ред.: В. Г. Ротань. Х.: Право, 2013. 752 с.
URL:https://chtyvo.org.ua/authors/Samsin_Ihor/Novitnie_vchennia_pro_tlumachennia_pravovykh_aktiv/

38. Олійник О. Способи розв'язання та подолання колізій у кримінальному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2021. №1(116). С. 40–44.

39. Онищук І. І. До проблеми співвідношення норми права та статті закону. Правове регулювання суспільства та проблеми теорії держави і права: матер. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, листопад-грудень 2012 р.). Івано-Франківськ: Лабор. акад. дослідж. прав. регул. та юрид. техніки, 2012. С. 8–10.

40. Онищук І. І. Логічна схема письмового викладу законодавчого акта. *Українство: динаміка сенсів і вимірі національного буття*: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Кривий Ріг, 9 лист. 2018 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 281–283.

41. Онищук І. І. Правова цифровізація як інтегральний метод формалізації права. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. №6. С. 41–50. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.06.05>

42. Онищук І. І. Правовий моніторинг: проблеми методології, теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ – Дрогобич: Коло, 2017. 512 с.

43. Онищук І. І. Правовий моніторинг: теоретичні та прикладні засади: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.01; Національна академія внутрішніх справ. К., 2018. 553 с.

44. Онищук І. І. Принцип юридичної визначеності (legal certainty) у рішеннях Конституційного Суду України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. №5. С. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.32886/10.32886/instzak.2021.05.07>

45. Онищук І. І. Співвідношення норм міжнародного права і біомедичної етики як систем регулювання суспільних відносин. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. №2. С. 66–73. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.02.07>

46. Онищук І. І. Термінологія нормативно-правового акта. *Право і безпека*. 2010. № 5 (37). С. 25–29.

47. Онищук І. І. Техніка документального вираження змісту нормативно-правового акта. *Університетські наукові записки*

Хмельницького університету управління та права. Хмельницький, 2011. С. 63–66.

48. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. 2-ге вид., стер. Харків: Право, 2019. 226 с.

49. Онищук І. І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 87–94.

50. Онищук І. І., Бойко Г. І. Логіка юридичного конструювання. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2015. №11. С. 38–44.

51. Осипов М. Ю. Колізії в праві і причини їх виникнення.

52. П'ятецька О. В. Синонімія української законодавчої лексики: функціонально-стилістичний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. №38. Т. 3. С. 142–145.

53. Проблеми тлумачення правових норм: посібник / автор-упорядник О. М. Балинська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 392 с.

54. Рабінович П. Рішення Європейського суду з прав людини: до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 1. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=31>

55. Риндюк В. І. Правотворчість як вид юридичної діяльності: праксеологічний аспект. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 4 (44), 2019. С. 137–142.

56. Тацій В. Я. Стабільність та динамізм кримінального законодавства України як запорука його якості та ефективності. *Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2012. С. 6–13.*

57. Тертишник В. М. Системність, логіка і мова закону. *Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування: тези доп. та повід. учасників наук.-практ. конф. (м. Львів, 24–25 листопада 2016 р.) / за заг. ред. І. Д. Шутака*. Харків: Право, 2016. С. 47–50.

58. Ус Г. Г. Українська термінологія сімейного права: генеза і структурно-системна організація: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Х., 2019. 20 с.

59. Ус Г. Г. Українська термінологія сімейного права: генеза і структурно-системна організація: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2019. 235 с.

60. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка нормотворення у контексті доктринальних поглядів. *Право України: науково-практичне фахове видання*. 2021. № 12. С. 146–158.

61. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. ІваноФранківськ, 2013. 496 с.

62. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: питання доктрини. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція. *Правова доктрина України у 5-ти т.*; ред. О. В. Петришина. Харків, 2013. С. 638–691.

63. Barack-Erez Daphne. The doctrine of legitimate expectations and the distinction between thereliance and expectation interests. *European Public Law*. 2005. Vol. 11 (4). URL: <http://www.tau.ac.il/law/barakerez/articals/legitimate.pdf>.

64. Barker S., Anderson E. Cinderella at the Ball: Legislative Intent in Canadian Courts. *Canadian parliamentary review*. Summer 2015. P. 15–21.

65. Bix B. H. Legal Interpretation and the Philosophy of Language. Edited by Lawrence M. Solan and Peter M. Tiersma. *Oxford Handbook of Language and Law*. 2012. P. 145–155. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199572120.013.0011

66. Bjorge E. The Evolutionary Interpretation of Treaties. Published to Oxford Scholarship Online. 2014. 106 p. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780198716143.001.0001

67. Black's Law Dictionary. Eighth edition / editor in Chief B. A. Garner. St.Paul: Thomson-West, 2007. 1810 p.

68. Bomhoff J. Balancing Constitutional Rights: The Origins and Meanings of Postwar Legal Discourse. *Cambridge University Press*. 2013. P. 72–137.

69. Book Review. Hidden Meanings: Evolutionary Interpretation Between Norm Application and Progressive Development. *Journal of International Economic Law*. 2021. №24. P. 203–219. DOI:10.1093/jiel/jgaa035

70. Breyer S. On the uses of legislative history in interpreting statutes. *South California Law Review*. 1992. Vol. 65. P. 845–859.

71. Bydlynski F. Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff. Wien; New York: Springer, 1991. 671 s.

72. Chesterman S. An International Rule of Law? *The American Journal of Comparative Law*. 2008. Vol. 56. No. 2. Pp. 331–361.
73. Cross R., Bell J., Engle G. Statutory interpretation. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2006. 211 p.
74. Dicey A.V. Introduction to the Study of the Law of the. Indianapolis: Liberty Classics, 1982. 436 p.
75. Endicott T. A. O. The Impossibility of the Rule of Law. *Oxford Journal of Legal Studies*. 1999. Vol. 19. P. 1–18.
76. Eskridge W. N. Jr. The New Textualism. *UCLA Law Review*. 1990. Vol. 37. pp. 621–691.
77. Fleischer H. European Legal Methodology: Current Position and Future Perspectives – Europäische Methodenlehre: Stand und Perspektiven. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 2011. Vol. 75. Num. 4. S. 700, 705.
78. Fuller Lon. Legal fictions. Stanford University Press. 1967. 142 p.
79. Gadamer H. G., Vérité et méthode: Les grandes lignes d'une herméneutique philosophique. Transl. P. Fruchon, J. Grondin and G. Merlio. Paris: Ed. du Seuil, 1996. 533 p.
80. Gianformaggio L. Lógica y argumentación en la interpretación jurídica o tomar a los juristas intérpretes en serio [Logica e argomentazione nell'interpretazione giuridica ovvero i giuristi interpreti presi sul serio]. *Doxa. Cuadernos de filosofía del Derecho*. 1987. №4. P. 87–108.
81. Grabert A. Dynamic Interpretation in International Criminal Law: Striking a Balance between Stability and Change. München: Herbert Utz Verlag, 2015. 244 p.
82. Gribnau H. Legal Certainty: A Matter of Principle. *Retroactivity of Tax Legislation. May 2013. Tilburg Law School Research Paper No. 12/2014*. P. 69–93. URL: <https://ssrn.com/abstract=2447386>
83. Groussot X. General Principles of Community Law. Groningen: Europa Law Pub, 2006. 498 p.
84. Harašić Ž. More about teleological argumentation in law. *Pravni vjesnik*. 2015. 31 (3/4). S. 23–49.
85. Hart H.L.A. Theory and Definition in Jurisprudence. *The Aristotelian Soc*. 1955. Vol. 29. P. 213–264.
86. Healy M. P. Legislative Intent and Statutory Interpretation in England and the United States: An Assessment of the Impact of *Pepper v. Hart*. *Stanford Journal of International Law*. 1999. Vol. 35. №2. P. 231–254.

87. Herzberg R. D. Die ratio legis als Schlüssel zum Gesetzesverständnis? *JuS*. 2005. S. 1–4.

88. Lenarts K. Interpretation and the Court of Justice: A Basis for Comparative Reflection. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/216908204.pdf>

89. Łętowska E. Pozaprosesowe znaczenie uzasadnień sądowych. *Państwo i Prawo*. 1997. №5. S. 3–17.

90. Liżewski B. Application of Law in the Legal Order of the Council of Europe. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2015. Vol. 24. No. 2. 86 p.

91. Lücke H. Statutes and the Intention of the Lawmaker as the Ultimate Guide to their Applicability: History and Prospects. *Supreme Court History Program Yearbook*. 2010. 24 p.

92. Maduro M. P. *Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism*. *The European Journal of Legal Studies*. 2007. 1 (2). P. 1-21. URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/7707/EJLS_2007_1_2_8_POI_EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y

93. Manning J. F. The Absurdity Doctrine. *Harvard Law Review*. 2003. Vol. 116. Pp. 2387–2486.

94. Moglen E. Legal Fictions and Common Law Legal Theory – Some Historical Reflections. Originally prepared for publication Tel-Aviv University Studies in Law. August 14, 1989. Columbia University. URL: <http://moglen.law.columbia.edu/publications/fict.html>

95. Mowbray A. R. An Examination of the European Court of Human Rights' Approach to Overruling its Previous Case Law. *Human Rights Law Review*. 2009. № 9 (2). S. 179–201.

96. Murray J. L. Comparative Law Method. Report. Actes du colloque pour le cinquantième anniversaire des Traités de Rome. 2 session: Le système juridictionnel. P. 39–47. URL: https://curia.europa.eu/common/dpi/col_murray.pdf

97. Nedil'ko Y. V. The Influence of Ancient Greek Judicial Speakers on Interpretation of Legal Norms. *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences*. 2014. №7. P. 1184–1189.

98. Oliveira P. C. Para uma leitura fenomenológica da historicidade do direito. *Quaestio Iuris*. 2020. 13 (3). P. 1397–1428. DOI: 10.12957/rqi.2020.45898.

99. Olajide P. A. A Comparative Study of the Nature of Judicial Power and Justiciability Theory in Constitutional Democracies. A research project submitted to the department of public law in partial fulfilment of the

requirements for the award of Master of Laws of the University of Lagos, Nigeria. Lagos, 2017. 93 p.

100. Onyshchuk I. I. Independence of Constitutional Justice Bodies as a Prerequisite for the Rule of Law. *Закарпатські правові читання. Право як інструмент стійкості та розвитку в умовах сучасних цивілізаційних викликів: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 27 квітня 2023 р.).* Ужгород, 2023. Ч. II. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2023. P. 125–129. DOI: 10.36059/978-966-397-298-5-110

101. Packeiser K. The general theory of terminology: a literature review and a critical discussion. Copenhagen: Copenhagen Business School, 2009. 84 p.

102. Shutak I. D. Onyshchuk I. I. Comprehensive approach to perception of law in the context of doctrinal views. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine.* 2021. 28(4), 42–50. DOI: 10.37635/jnalsu.28(4).2021.42-50